כד הקמח — מילה

אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח (תהלים נ). דבר ידוע כי אאע"ה היה ראשון נסים בבריתו של הקב"ה ולפרסם היחוד בעולם, ואע"פ שנצטוו בני נח בשבע מצות מכבר היה הדור בלתי טהור בזמנו של אברהם אין בהם קורא בשם ה' שיתעורר על עבודתו ושיהיה ראוי להכנס בבריתו, ומתוך חכמה יתירה אשר היתה בו הכיר את בוראו והוא בן שלש שנים וידע ענין היחוד והאלהות ופרסם אותו בפי הכל, וחיזק האמונה בלבבות שנא' (בראשית יג) ויקרא שם אברם בשם ה' ודרשו רז"ל כאדם המחזק את התקרה כתיב הכא ויקרא שם אברם וכתיב התם (תהלים קד) המקרה במים עליותיו ואז היה ראוי להכנס בבריתו של הקב"ה עד שציוהו בכך, הוא שא"ל (בראשית יז) ואתה את בריתי תשמור ואתנה בריתי כו', ואע"פ שהיה זקן בן צ"ט שנה היה זריז במצוה ולא נתעצל בה כלל, לשנה אחרת והוא בן ק' שנה נולד לו יצחק וכבר נתקדש אברהם בקדושת המצוה הזאת מה שאין כן בישמעאל שנולד עד שלא נצטוה אברהם במצוה הזאת ולא נתקדש בה, והענין לפי שיצחק היה עיקר זרעו וכענין שכתוב (שם כא) כי ביצחק יקרא לך זרע וכדי שיהיה יצחק נולד מתוך הקדושה ויהיה יעקב וכל זרעו אתו קדש ראוים לקבל התורה הנקראת קודש. ומתוך הלשון הזה שהזכיר לו השם ביני ובינך וזכה כי יש במצוה הזאת ענין נסתר והוא סוד גדול, כי המלך המצוה לבנו או לעבדו נאמן ביתו ואומר לו תזכור הדברים אשר ביני ובינך אין ספק כי הם דברים נסתרים אינם נאמרים אלא מפה אל פה ולא ניתנו ליכתב. וכן תמצא בענין מצות השבת כשהזכיר בה השי"ת הלשון הזה בעצמו הוא שאמר (שמות לא) ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם וזה מעיד כי יש גם במצות השבת ענין נסתר, לכך דרשו ז"ל במסכת ביצה (דף יו) א"ר שמעון בן יוחאי כל המצות שנתן הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ מן השבת שנתן להם בצינעא שנא' ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. וראוי לשאול איך נתנה מצות שבת בצנעא והלא בפרהסיא נתנה שהרי היא מכלל עשרת הדברות ששמעו אותן כל האומות שבעולם, וכן הכתוב אומר (ישעיה מח) לא מראש בסתר דברתי. וכן אמר דוד ע"ה (תהלים קלח) יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך. אלא שחכמים כונו בזה על הענין הנסתר שיש במצות השבת כי הוא הניתן בצינעא ולכך הזכיר לשון ביני וביניכם, והוא הדין והוא הטעם בעצמו בכאן במצות המילה שיש בו סוד נסתר, ומפורש אמרו ז"ל (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם זה ברית מילה:

וטעם המצוה הזאת על דרך הפשט, הוא שנצטוינו שנעשה אות קבוע בבשר על אמונת היחיד לא ישתנה ולא יסור לעולם בין מחיים בין לאחר מיתה וזהו לשון הכתוב (בראשית י"ז:י"א) ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית. לימדך כי המצוה הזו היא אות קבוע בבשר והיה הבשר לאות ברית, ולכך נקראת מצוה זו אות כמצות שבת ותפילין כי שלשתם בלבד נקראים אות, וזהו שאנו אומרים בברכה וצאצאיו חתם באות ברית קדש. ובמדרש שיר השירים אמרו חכמי האמת (שיר השירים ב':ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות, צבא שיש לי בה אות, ועל אות זה נקרא אדם תמים שכן כתיב באברהם (בראשית י"ז:א') התהלך לפני והיה תמים. וכל מי שהוא נימול הוא נכנס באמונת היחוד ובבריתו של אברהם אבינו וכענין שכתוב (שם) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך. וכל מי שהוא נימול ראוי להשתמר מהעריות, וכן אמר דוד ע"ה (תהילים י"ח:כ"ד) ואהיה תמים עמו ואשתמר מעוני. ומפני שהיה חק לאמוריים שהיו חוקקים בבשר גופם שם ע"ז שלהם הוא כתובת קעקע שאסרה תורה שהיו האמוריים עושין לכבוד יראתם והיה להם סימן כי הם עובדים הכח והיו חוקקים חקקי און ומכתבי עמל לכך נצטוינו אנחנו זרע יעקב שנעשה אות זה בבשרנו כדי שיהיה לנו סימן שאנו חלק ה' וזרע של אברהם המקודשין לשמו. מצינו כי כשנולד יצחק נימול ח' ימים ועשה אברהם סעודה גדולה ביום ח' למילה שכן דרשו רז"ל (בראשית כ"א:ח') ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק, ומכאן סמך למנהגנו שאנו עושין סעודה ביום המילה שהרי לפי המדרש הזה עשה אברהם משתה גדול ביום שמיני במילת יצחק:

מצות המילה כעין קרבן הוא שאדם מקריב פרי בטנו לכבוד הש"י לקיים מצותו, וכשם שדם הקרבן מכפר כך דם המילה מכפר, ולכך עיקר המילה ביום ח' בדמיון קרבן שלא יכשר עד יום ח' שנאמר (ויקרא כ"ב:כ"ז) ומיום השמיני והלאה ירצה, וכשם שכתוב בקרבן (שם) ואכלו אותם אשר כופר בהם שאכילת קרבן מכפר כן המנהג בישראל שעושין סעודה ביום המילה ומתאספין הכל ובאין שם ומנהג כשר הוא, ועל כן הזכיר דוד ע"ה (תהילים נ':ה') אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח. למדך כי ראויה שיתאספו הקרובים והאוהבים לשמוח ולעשות סעודה על המצוה הזאת:

בזכות מצוה זו העולם מתקיים שכן אמרו במדרש (בראשית כ"ב:י"ב) ואתנה בריתי ביני וביניך זה שאמר הכתוב (תהילים כ"ה:י"ד) סוד ה' ליראיו אי זה סוד גילה ליראיו זו המילה שלא גילה הקב"ה מסתורין של מילה אלא לאברהם. ה' ליראיו זה אברהם שנא' (בראשית כב) כי ירא אלהים אתה. מהו סוד אמר לו הקב"ה אני מעמיד ממך שבעים זקנים שנא' (במדבר י"א:ט"ז) אספה לי שבעים איש ומעמיד ממך משם שהוגה את התורה בשבעים לשון לכך נאמר סוד ה' ליראיו. אמר לו הקב"ה לאברהם כשבראתי עולמי הייתי מגלגל בעשרים דור בשבילך עד שתבא ותטול את המילה עכשיו אם אי אתה נוטל את המילה אני אל שדי אני אומר לעולמי די עד כאן ואני מחזירו לתהו ובהו:

בזכות מצוה זו אדם מקבל פני שכינה שכן מצינו באברהם אבינו אחר שהזכיר (בראשית י"ז:כ"ו) בעצם היום הזה נמול אברהם סמך לו מיד וירא אליו ה' וגו' והוא שכתוב (משלי ט"ז:ט"ו) באור פני מלך חיים, ומה שנגלית לו שכינה בחלקו של ממרא לפי שהוא היה אחד משלשת ריעיו והוא נתן לו עצה שימול, וכן דרשו ז"ל ענר ואשכול היו מונעים ממנו ומעכבין על ידו וממרא היה נותן לו עצה שימול, וזהו שכתוב (בראשית יב) באלוני ממרא האמורי אחי אשכול ואחי ענר והם בעלי ברית אברם, למה הוצרך להזכיר האמורי וכי לא היינו יודעים כי ממרא אמוראי היה הוא וחביריו אלא האמורי לשון אמירה הוא כלומר הוא אמר לו ונתן לו עצה על המילה. כי מפני שהזכיר והם בעלי ברית אברם כדי שלא תבין כי שלשתם נתנו לו העצה ולכך פרט האמורי להורות כי לא נתן לו העצה אלא האמורי לבדו, והוא שאמר לו ומה אם הקב"ה מבקש את נפשך לא היית מוסרה לו אבר אחד על אחת כמה וכמה ועוד מי שהצילך מן המלכים ומן הרעב ומאור כשדים כ"ש שיציל אותך עכשיו וזהו לשון ממרא נוטריקון מלכים. מילה. רעב. אש, ומצינו לשון אמירה במצות מילה הוא שאמר דוד (תהילים קי"ט:קס"ב) שש אנכי על אמרתך. ומה שנקראת אמירה לפי שנתנה באמירה ולא בדבור שנאמר (בראשית י"ז:ט') ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמור:

בזכות מצוה זו הובטחו ישראל להיות ניצולין מדינה של גיהנם הוא שאמרו במדרש (שם לג) ואת להט החרב המתהפכת. להם זה גיהנם שמלהטת את האדם מראשו ועד רגליו, החרב זו המילה, אמר הקב"ה מי מציל בני מאש לוהטת הוי אומר זו המילה. ובפרקי רבי אליעזר פרק כ"ט אברהם מל את עצמו ביוה"כ שכן כתיב ביוה"כ (ויקרא כ"ג:כ"ח) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה. וכן הוא אומר (בראשית י"ז:כ"ו) בעצם היום הזה נמול אברהם הוי ביוה"כ נמול אברהם אבינו ובכל שנה ושנה רואה הקב"ה דם הברית של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותיהם של ישראל שנאמר (ויקרא ט"ז:ל') כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו', ועוד דרשו במקום אחר גדול כח מצות מילה שכל מי שהוא מהול אינו יורד לגיהנם כתיב הכא (בראשית ט"ו:י"ח) ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית. וכתיב וביום השמיני ימול. ומי לגיהנם מי שכתוב אחריו את הקיני ואת הקנזי וגו' שכלם ערלים וכל הערלים יורדים לגיהנם. שכן מצינו ביחזקאל (לב) בן אדם נהה על המון מצרים והורידהו שם אשור וכל קהליו כלם ערלים מחללי חרב שם משך ותובל וכל המונה וגו', וכן אמר (ישעיהו ה':י"ד) לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק למי פערה פיה למי שאין להם חק שנאמר (תהילים ק"ה:י') ויעמידה ליעקב לחק ואמר הכתוב (זכריה ט':י"א) גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו:

בזכות מצוה זו הובטח אברהם אבינו בפרשת שיזכו ישראל בשלשה מתנות מעולות, אחד מלכות ב"ד שלא תפסק הוא שאמר (בראשית י"ז:ו') ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו, שני מתנת הארץ שתהיה להם לברית עולם. ג' שתהיה שכינה שורה בישראל. מלכות ב"ד שלא תפסק הוא שאמר ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו. והכתוב הזה בברית. ומצינו במלכות ב"ד ברית הוא שכתוב (תהלים פט) ברית כרתי לבחירי נשבעתי לדוד עבדי עד עולם אכין זרעך וגו'. מתנת הארץ הוא שאמר (בראשית י"ז:ח') ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגוריך וגו' יבאר שתהיה הארץ לישראל אחוזת עולם שלא יירשוה ולא יושיבוה רק הם ואלו יגלו ממנה ישובו לתוכה כי אחוזת עולם היא להם ולא לאומה אחרת, והנה זה סימן גדול לישראל כי מיום שגלו ממנה לא נתישבה שם שום אומה ולא תתישב עד שישובו אפרוחיה לתוכה שתהיה שכינה שורה בישראל, הוא שאמר (שם) והייתי להם לאלהים, באור להם כלומר להם לבדם ולא לאומה אחרת ואשרי העם שהובטח בשלש מתנות כאלה מלכות בית דוד שלא תפסק לעולם שתהיה הארץ הקדושה להם לבדם אחוזת עולם ושתהיה שכינה שורה בישראל מה שלא זכו שום אומה ולשון לאחת מכל אלה, והוא שאמר דוד ע"ה (תהילים קמ"ד:ט"ו) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו: